

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра загальної економічної теорії та економічної політики

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

д. е . н., професор М. І. Зверяков

“ ____ ” _____ 20 ____ р.

Реферат
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 051 «Економіка»
за бакалаврською програмою професійного спрямування
«Світова економіка і моделі функціонування господарських систем»

на тему: **«Державна допомога, її вплив на конкуренцію та
економічний розвиток»**

Виконавець:

студентка факультету економіки та
управління підприємництвом
Трехліб Анастасія Андріївна

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Щербак Анатолій Васильович

/підпис/

ОДЕСА – 2021

ЗАГАЛЬНА ЗАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми зумовлюється тим, що стабільність та прогнозованість економічної ситуації є однією із головних цілей держави. Проте досягнути цього можливо лише при участі держави шляхом надання різних видів допомоги суб'єктам господарювання. Надання державної допомоги є інструментом економічної політики держави, який використовують для вирішення низки проблем, які ринок не в змозі вирішити самостійно. Важливо зазначити, що надання державної допомоги не є панацеєю та при зловживанні і недоцільному її використанні може погіршити економічне становище країни та збільшити державний борг.

Відсутність належного контролю за виділенням та використанням державної допомоги в Україні призводить до того, що бюджетні кошти часто використовуються неефективно, а деякі підприємства отримують не виправдані переваги над конкурентами. Згідно зі звітом про глобальну конкурентоспроможність Всесвітнього економічного форуму за 2019 рік, за таким показником, як спотворюючий вплив податків і субсидій на конкуренцію, Україна займає 104 місце серед 141 країни. Тому необхідно впорядкувати і оптимізувати систему державної допомоги суб'єктам господарювання.

Питання дослідження впливу держави на регулювання державної допомоги суб'єктам господарської займались В. Дерев'янкін, Т. Єфименко, О.Костусев, Я. Котляревський, С. Таран.

Мета роботи – на основі дослідження сутності державної допомоги суб'єктам господарювання, її впливу на конкуренцію та економічний розвиток визначити шляхи впорядкування державної допомоги в Україні.

Завдання роботи:

- систематизувати погляди науковців щодо необхідності державної допомоги та її ефективності;
- розкрити форми державної допомоги суб'єктам господарювання;
- проаналізувати механізм надання державної допомоги та контролю над нею в країнах ЄС;
- дослідити систему надання державної допомоги в Україні;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення механізму надання державної допомоги та контролю над нею в Україні.

Об'єктом дослідження є система економічних відносин, що склалась стосовно державної допомоги суб'єктам господарювання.

Предметом дослідження є механізми надання державної допомоги суб'єктам господарювання та контролю над нею.

Головним **методом** дослідження у роботі є діалектичний метод пізнання науково-соціальних явищ та процесів. Для аналізу системо

утворюючої бази надання державної допомоги суб'єктам господарювання використовувались методи порівняння, аналізу та синтезу. Теоретичні положення та рекомендації формуються на основі діалектичної логіки. Аналіз правової бази та фактичних даних щодо надання державної допомоги суб'єктам господарювання проводиться за допомогою кількісного аналізу.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Державна допомога суб'єктам господарювання — це будь-яка допомога, що надається державою або із залученням державних ресурсів у будь-якій формі через сприяння певним підприємствам, чи виробництву певних товарів [<https://eu-agreement.ed-era.com/b6/p1>].

Головні ознаки державної допомоги суб'єктам господарювання:

- Надається за рахунок державних або місцевих ресурсів та має адресний характер. Що передбачає собою цілеспрямоване використання ресурсів, котрі були надані із бюджету країни або спеціального фонду, та контроль за дотриманням угоди.

- Надає економічну перевагу. А саме додаткових благ та можливостей її одержувачам. При цьому концепція переваги передбачає, що фінансове сприяння надається на умовах кращих, ніж ті, що існують на ринку. У багатьох випадках такі «кращі умови» настільки відмінні від реально існуючих на ринку, що в суб'єкта господарювання взагалі відсутня реальна можливість отримати такі переваги в ході нормальної господарської діяльності.

- Допомога надається суб'єктам господарювання.

- Допомога спотворює або збільшує можливість спотворення економічної конкуренції. Вибірковість надання допомоги може провокувати порушення вільної економічної конкуренції економічних суб'єктів.

- Компенсаційний характер.

Можемо бачити, що головним чином державна допомога стосується впливу на конкуренцію та торгівлю через надання певних форм державної підтримки окремим фірмам або галузям. Також варто зазначити, що суб'єкти господарювання потребують державної допомоги саме через вже спотворене конкурентне середовище на ринку в наслідок провалів ринку або при кризових явищах. А отже, метою державної допомоги є запобігання спотворення конкуренції на ринку через втручання держави, що призводить до домінування на ринку фірми або групи фірм, які неможливо було досягнути на ринкових умовах.

Інституційним джерелом державної допомоги суб'єктам господарювання є органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також особи, яким делеговано владні повноваження. Фінансовим джерелом такої допомоги виступають видатки державного бюджету та місцевих бюджетів, недоотримані доходи бюджету та потенційні видатки бюджету.

Державна допомога суб'єктам господарювання може бути надана у формі субсидій, податкових пільг, надання державних гарантій за кредитами, списання заборгованостей тощо.

Реалізація промислової та конкурентної політик може відбуватись через надання державної допомоги.

Державна допомога суб'єктам господарювання повинна будуватись на основі наступних принципів:

1. Цільовий характер підтримки.

2. Адекватність підтримки.

3. Зміна поведінки одержувача.

4. Допомога розвитку, а не збиткам.

5. Результати (виробничі потужності, робочі місця тощо), досягнуті завдяки державній допомозі, повинні зберігати своє призначення впродовж наступних декількох років.

6. Державна допомога повинна бути спрямована на часткове відшкодування вартості проекту, що реалізовує її одержувач.

7. Відсутність спотворення конкуренції.

Державну допомогу можна класифікувати як горизонтальну, регіональну та галузеву. До горизонтального виду відноситься допомога, яка є можливою для отримання усіма суб'єктами господарювання, які відповідають певним умовам.

Регіональна допомога сприяє розвитку відсталих регіонів. Часто регіональну допомогу використовують для вирівнювання економічного стану для різних регіонів країни, намагаючись не допускати великого розриву у рівні життя та розвитку підприємницької діяльності.

Галузева допомога направлена виключно на вирішення проблем певної галузі або певного суб'єкта господарювання. Цей вид стає актуальним під час кризи або структурних зрушень у економіці. Такий тип допомоги найбільше підриває вільну конкуренцію та перешкоджає саморегулюванню ринка, оскільки допомога надається дуже обмеженій кількості людей.

Держава прагне прискорити економічне зростання країни. Часто це відбувається за рахунок стимулювання науково-технічного прогресу, виправлення нерівномірного розподілу ресурсів, а також допомогою депресивним та чутливим регіонам чи галузям. Найбільша допомога надається в періоди криз, у т. ч. структурних. Прикладом подібної допомоги є стимулювання та підтримка вугільної, металургійної, нафтово-хімічної промисловості під час нафтової кризи у 70-х роках минулого століття. Так, у Японії в 1978 році був прийнятий закон про стабілізацію депресивних галузей. Він передбачав скорочення потужностей в суднобудуванні і нафтохімічної промисловості на 1/3, в алюмінієвій

промисловості - на 2/3. У металургії передбачалася ліквідація мартенівського виробництва і скорочення на 1/3 потужностей з виробництва електросталі. Для цього компаніям даних галузей надавалася масштабна державна допомога.

Часто державна допомога може викликати порушення нормального стану конкурентного середовища. Надання деяким суб'єктам господарювання певних переваг, наприклад, дотацій чи списання податкових боргів, може призводити до негативного впливу на інші суб'єкти господарювання. Це може бути пов'язане з «провалами держави» - випадками, коли держава не може забезпечити ефективний розподіл та використання ресурсів.

Негативний вплив державної допомоги пояснює теорія м'яких бюджетних обмежень.

М'яке бюджетне обмеження - ефект в економіці, який вказує, що економічні агенти при прийнятті рішень, пов'язаних з ризиками виникнення неплатоспроможності, очікують, що в такій ситуації їм буде надана фінансова допомога ззовні.

Такі обмеження провокують певну низку негативних наслідків:

1. У підприємств знижуються стимулювання к ефективному обліку ризиків та розподілу ресурсів. Значно менше використовується нововведень та нових науково-технічних засобів праці.

2. Знижується кількість надходжень до доходної частини бюджету, а також ефективно використання бюджетних засобів.

3. Зниження ефективності використання ресурсів.

Державна допомога може реалізовуватися, зокрема, у таких формах:

1. Надання субсидій.

Субсидії - це усі невідплатні поточні виплати, які не передбачають компенсації у вигляді спеціально обумовлених виплат або товарів і послуг в обмін на проведені платежі, а також видатки, пов'язані з відшкодуванням збитків державних підприємств. Субсидії мають декілька особливих ознак:

- завжди має цільове призначення

- всі кошти, виділені за програмою є односторонніми та не потребують повернення до бюджету.

- розмір наданої субсидії не повинен складати повної суми необхідної для покриття економічної проблеми.

2. Надання дотацій.

Дотація – трансферт, що надається на безоплатній та безповоротній основі зі встановлення напрямів і умов їх використання.

Зазвичай дотації компенсують частину витрат та покривають збитки. Дотаційні виплати надаються з метою запобігання банкрутства фірми та не допустити підвищення цін на певні товари. За допомогою державних

дотацій суб'єкти господарювання отримують можливість зменшити ціну на свій товар та зробити його більш доступним для споживача.

Прикладом типово дотаційної галузі є сільське господарство, продукція сільськогосподарських підприємств реалізується за цінами нижче собівартості.

3. Надання податкових пільг, відстрочень сплати податкових зобов'язань, зборів або інших обов'язкових платежів.

Податкова пільга - передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі.

Основними видами податкових пільг є: звільнення, вилучення, знижки і податковий кредит.

Вилучення — це податкові пільги, спрямовані на виключення з оподатковуваного доходу окремих суб'єктів.

Знижки — це пільги, спрямовані на скорочення податкової бази.

Податкові кредити — це пільги, спрямовані на зменшення податкової ставки або податкового окладу.

4. Надання гарантій, кредитів на пільгових умовах, обслуговування кредитів за пільговими тарифами;

Державна гарантія – зобов'язання держави повністю або частково виконати платежі на користь кредитора у разі невиконання позичальником зобов'язань за одержаними позиками. Надання державою таких гарантій значно знижує кредитний ризик та розмір відсоткової ставки для позичальника.

Формою надання державної гарантії є порука – відповідальність, яку приймає одна із сторін по виконанню зобов'язань другої сторони. У випадку невиконання позичальником своїх кредитних зобов'язань, держава сплачує борг за позичальника, зазвичай розмір покриття заборгованості 80-90 %.

5. Списання боргів, в т.ч. за надані державні послуги, списання штрафних санкцій, компенсація збитків суб'єктам господарювання;

6. Надання суб'єктам господарювання товарів чи послуг за цінами, які нижчі ринкових, або придбання товарів чи послуг суб'єктів господарювання за цінами, які вищі ринкових;

7. Продаж державного майна за цінами, що нижчі ринкових.

Державна допомога суб'єктам господарювання використовується у кожній країні. Розмір допомоги, правові особливості надання, форми – це все залежить від типу країни та рівня її економічного розвитку.

Протягом 1950-60-х років у більшості країн Західної Європи проводилась активна промислова політика, котра супроводжувалась

активним втручанням в економіку та значними обсягами державної допомоги суб'єктам господарювання. З формуванням ЄС та створенням єдиного ринку стало важливим встановлення контролю за наданням державної допомоги, оскільки суб'єкти господарювання, які її отримують, мають переваги у конкурентній боротьбі.

До 1990-х років країни ЄС часто неефективно використовували систему надання державної допомоги. Чимало державних коштів були витрачені на підтримку неконкурентоспроможних галузей, негативно впливало на конкурентоспроможність ЄС на світовому ринку.

Після цього періоду замість фінансування галузевих цілей, допомога почала бути спрямована на фінансування горизонтальних цілей, які визначаються державами-членами ЄС як європейські стратегічні цілі: наукові дослідження та розвиток, регіональна допомога, допомога в сфері зайнятості, екологічна допомога.

Загалом система державної допомоги суб'єктам господарювання у країнах ЄС є одним із механізмів ефективного функціонування ринку, залучення інвестицій та контролю за ефективністю витрачання державних ресурсів. Уповноваженим органом визнано Євро Комісію. У Статті 108 Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС) зазначено, що Євро Комісія разом із країнами-членами ЄС має тримати під постійним контролем систему надання державної допомоги. Правовий інститут державної допомоги суб'єктам господарювання у ЄС має процесуальні та матеріальні норми, та також рішення Суду ЄС, котрі стають частиною цього інституту.

Варто зазначити, що Євро Комісія вважає, що горизонтальні напрямки допомоги мають менший вплив на конкуренцію та ринок ЄС, ніж галузева допомога. Положення законодавства ЄС у сфері державної допомоги, які регламентують надання горизонтальної та галузевої державної допомоги, визначають допустимі для надання державної допомоги види діяльності, прийнятні витрати, які можуть покриватися за рахунок державної допомоги, інтенсивність надання державної допомоги, форми, в яких може надаватися державна допомога, правила поєднання державної допомоги, яку може отримувати суб'єкт господарювання із різних джерел та інші правила надання державної допомоги.

В Україні же Починаючи з 1990-х років в Україні надавалась значна державна допомога, яка не контролювалась та спотворювала конкурентне середовище. Заходи державної допомоги зазвичай спрямовувалися на сприяння загальному економічному розвитку та зростанню, проте це було малоефективним. Заходи державної підтримки спрямовувалися на розвиток конкретних галузей економіки та окремих підприємств. Значні обсяги державної допомоги, що надавалися у першій половині 1990-х

років не призвели до зменшення глибини кризи, однак сприяли гіперінфляції. Пізніше державна допомога зменшилася, що сприяло піднесенню економіки у 2000-2008 роках.

Загалом система державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні має переважно галузевий характер; протягом останніх років найбільші обсяги державної підтримки отримували виробники сільськогосподарської продукції, вугільної та енергетичної галузей. Необхідно також звернути увагу на те, що першочергово підтримуються державні підприємства. Ця практика стала усталеною, зокрема для таких галузей економіки як, наприклад, вугледобування, енергетика, банківська сфера.

Відсутність належного контролю за виділенням та використанням державної допомоги призводить до того, що бюджетні кошти часто використовуються неефективно, а деякі підприємства отримують не виправдані переваги над конкурентами. Згідно зі звітом про глобальну конкурентоспроможність Всесвітнього економічного форуму за 2019 рік, за таким показником, як спотворюючий вплив податків і субсидій на конкуренцію, Україна займає 104 місце серед 141 країни.

Згідно зі звітом Антимонопольного комітету України про надання державної допомоги суб'єктам господарювання за 2019 р. Найбільш поширеною формою надання державної допомоги є субсидія, яка, за наданою надавачами інформацією, становила 19%. Гарантії становили 12%, компенсація збитків суб'єктам господарювання – 11%, дотації – 4%, фіскальні заходи – 3%, збільшення державної частки у статутному капіталі суб'єктів господарювання – 1%, зменшення фінансових зобов'язань суб'єктів господарювання перед фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування – менше 1%. Інші форми державної допомоги становили 49 %.

Якщо проаналізувати форми надання державної допомоги суб'єктам господарювання в Україні в період 2011-2019 рр., то головними формами є: субсидії, дотації, державні гарантії та фіскальні заходи, тобто звільнення від податків, відстрочення платежів та інше.

Найбільша державна допомога у 2019 році надавалася щодо функціонування наземного і трубопровідного транспорту - 43%, діяльності у сфері творчості, мистецтва та розваг - 16%, авіаційного транспорту - 13%, обслуговування будинків і територій - 11%, діяльності у сфері спорту - 8%, в інших галузях - 9%. На рис. 2 відображено надану державну допомогу за видам економічної діяльності у 2019 р. у відсотковому відношенні до загального розміру наданої дороги по всім галузям. Галузь, котрій надається допомога визначається ключовими цілями економічної

політики країни. Наприклад, у 2011-2013 рр. допомога переважно надавалась у енергетичну галузь, а у 2017 р. у вуглевидобувну.

До 2014 р. в Україні фактично не було єдиних принципів регулювання державної допомоги суб'єктам господарювання та єдиного органу, який би регулював виділення державної допомоги та її розподіл. У 2014 р. після підписання Угоди про асоціацію України з ЄС та прийняття Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (далі - Закон), усі його положення набули чинності лише у 2017 році.

Цей Закон встановлює правові засади проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання, здійснення контролю за допустимістю такої допомоги для конкуренції, спрямований на забезпечення захисту та розвитку конкуренції, підвищення прозорості функціонування системи державної допомоги та дотримання міжнародних зобов'язань України у сфері державної допомоги.

Законом визначено, уповноваженим органом є Антимонопольний Комітет України. До його зобов'язань входять розробка та прийняття разом із Кабінетом Міністрів України певного переліку законодавчих актів. Таких як, основні процесуальні норми (порядок подання та розгляду повідомлень про нову державну допомогу, порядок розгляду справ, перевірку незаконної державної допомоги та неналежного використання державної допомоги, повернення незаконної державної допомоги, недопустимої для конкуренції, перегляд чинної державної допомоги, реєстр державної допомоги та звітність по державній допомозі, оскарження державної допомоги.

Міжнародні договори і, особливо Угода про асоціацію між Україною та ЄС, стали основною рушійною силою на шляху побудови системи надання державної допомоги суб'єктам господарювання. Застосування досвіду європейських партнерів та положень законодавства країн-учасниць ЄС дозволить створити європейську систему моніторингу й контролю за наданням державної допомоги суб'єктам господарювання, котра позитивно вплине на розвиток економічної конкуренції в Україні.

В Україні створена та функціонує система моніторингу і контролю державної допомоги та контролю за допустимістю державної допомоги для конкуренції. Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» встановлює правові та інституційні принципи здійснення моніторингу та контролю державної допомоги.

Переважна більшість прийнятих у 2019 році Антимонопольним комітетом України рішень по суті за результатами розгляду повідомлень про нову державну допомогу, є рішеннями про визнання підтримки суб'єкта господарювання такою, що не є державною допомогою відповідно. Це свідчить, зокрема, про наявність труднощів у надавачів

державної допомоги щодо кваліфікації ними терміна «державна допомога» відповідно до його визначення у Законі та підтримки, яка не є державною допомогою.

Національне законодавство про державну допомогу повинно мати положення стосовно критеріїв оцінки допустимості для конкуренції державної допомоги. Відсутність таких категорій у національному законодавстві не дозволяє визначити критерії оцінки допустимості для конкуренції державної допомоги.

Згідно із Звітом АМКУ у 2019 р. рішень Комітету стосувалася підтримки комунальних підприємств – 84% від загальної кількості рішень про надання державної допомоги. У 2018 році кількість таких рішень становила близько 60%. Як згадувалось вище, в Україні завжди була тенденція до першочергової підтримки державних організацій, котра обґрунтовується сильними суспільними втратами від банкрутства цих установ. Проте постає проблема того, що чи не втрачає суспільство більше від надання неефективної державної допомоги для підтримки нерентабельних підприємств. Можемо рекомендувати скоротити обсяги державної допомоги для нерентабельних державних підприємств і при цьому забезпечити реорганізацію як, наприклад, було із вугільною галуззю в Німеччині, розглянутої у Другому розділі роботи.

Актуальною залишається проблема інформованості та повідомлень суб'єктів господарювання про державну допомогу. З метою забезпечення контролю та підвищення рівня інформованості у сфері державної допомоги АМКУ створив реєстр державної допомоги. Ведення реєстру здійснюється за результатами моніторингу державної допомоги. Реєстр функціонує на Порталі державної допомоги, але інформація оприлюднюється на ньому із запізненням.

Варто зазначити про особливе значення введення реєстру державної допомоги, який був створений на момент набрання чинності законодавства про державну допомогу. Метою такого реєстру в ЄС є забезпечення всіх зацікавлених осіб детальною та вільною для доступу інформацією щодо всіх рішень у сфері державної допомоги, які приймаються Комісією. Прозорість системи надання державної допомоги є одним із ключових факторів, тому важливо забезпечити належне ведення реєстру, не допускати оприлюднення неповної інформації або інформації не в строк зазначеного часу.

Згідно зі звітом про державну допомогу АМКУ станом на 2017 рік, тобто на перший рік вступу у силу Закону, лише 37% респондентів були обізнані о системі контролю за державною допомогою суб'єктам господарювання, 33% - хто є Уповноваженим органом у сфері надання державної допомоги суб'єктам господарювання і лише 30% були обізнані

про нормативно-правові акти, затверджені Уповноваженим органом, щодо подання інформації про нову або чинну державну допомогу.

Крім того, під час ведення Комітетом заходів із практичної реалізації в Україні системи моніторингу та контролю державної допомоги є низка недоліків зазначеного Закону, які стосуються, зокрема, не повної відповідності Закону *acquis* ЄС, недосконалості процесуальних процедур, а також інституційного забезпечення здійснення моніторингу та контролю державної допомоги.

Цю проблему частково також може вирішити належне ведення реєстру, оскільки він підвищить обізнаність суб'єктів щодо державної допомоги.

Необхідним є прийняття підзаконних нормативно-правових актів, які забезпечать належне функціонування системи моніторингу та контролю державної допомоги, наприклад, загальних та галузевих критеріїв оцінки допустимості державної допомоги для конкуренції, критеріїв оцінки допустимості державної допомоги на захист навколишнього середовища.

Необхідно задекларувати стратегії переорієнтації державної допомоги на менш шкідливі види, спрямовані на стимулювання інноваційної та науково-дослідницької діяльності, покращення якості людського капіталу, розвиток малого бізнесу, підвищення конкурентоспроможності економіки через розвиток інноваційної інфраструктури (бізнес-інкубаторів, кластерів тощо), впровадження міжнародних стандартів якості та безпеки.

Пропонуємо доповнити положення Кодексу про адміністративні правопорушення, за аналогією із відповідальністю, передбаченою за порушення органами влади законодавства про захист економічної конкуренції, оскільки це прямо пропорційно впливає на розвиток конкуренції. А також пропонуємо нарахування відсотків на суму державної допомоги, яка повинна бути повернена: з дня її отримання компанією до дати фактичного повернення. Це дасть можливість наблизитись до стандартів контролю та моніторингу ЄС, оскільки нарахування відсотків на суми повернення є постійною практикою, що дає у свою чергу можливість скоротити об'єми незаконної допомоги.

А також в Україні необхідно запровадити дієву програму допомоги підприємствам малого та середнього бізнесу, оскільки саме цим двом типам найважче подолати наслідки кризи.

ВИСНОВКИ

Отже, таким чином ми можемо сказати, що державна допомога може впливати на конкуренцію та торгівлю через надання певних форм державної підтримки окремим фірмам або галузям.

Державною допомогою суб'єктам господарювання є будь-яка допомога, що надається державою або із залученням державних ресурсів у будь-якій формі через сприяння певним підприємствам або виробництву певних товарів. Державна допомога має адресний характер та включає в себе надання економічної переваги певним суб'єктам господарювання. Формами надання державної допомоги є субсидії, податкові пільги, державні гарантії за кредитами, списання заборгованостей тощо.

Важливим є забезпечення контролю за державною допомогою, оскільки її недоцільне надання може викликати порушення конкурентного середовища та зниження стимулів до ефективного обліку ризиків та розподілу ресурсів у підприємств.

Прискорення економічного зростання країни часто це відбувається за рахунок стимулювання науково-технічного прогресу, виправлення нерівномірного розподілу ресурсів, а також допомогою депресивним та чутливим регіонам чи галузям.

Державна допомога може бути галузева, горизонтальна та галузева. Горизонтальна допомога має найменший вплив на конкуренцію і торгівлю, тому надання її переважає в країнах ЄС. Головний акцент робиться на підтримку малого та середнього бізнесу, інноваційну діяльність, кластери та науково-дослідницьку роботу. Для України же притаманна галузева допомога, що є, безумовно, негативним для розвитку економіки країни. Оскільки на даному етапі розвитку інституту системі надання державної допомоги в Україні склалась і так недостатньо прозора та ефективна система, а надання значної переваги певним суб'єктам завдає значного негативного впливу для розвитку вільної конкуренції та торгівлі у країні.

Постає гостра необхідність у реформуванні системи державної допомоги в Україні. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС дало значний поштовх для правового та практичного забезпечення ефективності державної допомоги суб'єктам господарювання, проте система працює неефективно та зі значними порушеннями українського законодавства.

Важливо створити в Україні дієву та ефективну систему надання державної допомоги. Для цього можна використовувати досвід світового товариства, зокрема країн ЄС.

Доцільно визначити наступні вектори цих змін для України:

1. Створення прозорої системи надання державної допомоги суб'єктам господарювання шляхом оприлюднення інформації про її надання, збільшення інформованості суб'єктів та прийняття відповідних нормативно-правових актів, що не будуть надавати можливості відхилятися від відповідальності.

2. Розвивати інноваційну та науково-дослідницьку роботу суб'єктів господарювання, оскільки це дасть можливість підвищувати конкурентоспроможність національної економіки.

3. Збільшення підтримки малого та середнього підприємництва, особливо під час кризових явищ.

4. Вирішити проблему не повної відповідності Закону *acquis* ЄС, а також внести до Адміністративного кодексу відповідальність за порушення органами влади законодавства про захист економічної конкуренції.

АНОТАЦІЯ

Трехліб А. А., «Державна допомога, її вплив на конкуренцію та економічний розвиток».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «051 Економіка» за бакалаврською програмою «Світова економіка і моделі функціонування господарських систем». - Одеський національний економічний університет. - м. Одеса, 2021 рік.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – система економічних відносин, що склалась стосовно державної допомоги суб'єктам господарювання.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти та необхідність надання державної допомоги. Проаналізовано погляди науковців щодо теоретичного обґрунтування державної допомоги суб'єктам господарювання, а також еволюцію інституту державної допомоги в ЄС та Україні.

За результатами проведеного дослідження визначено основні напрямки та перспективи подальшого розвитку системи надання державної допомоги в Україні та можливості використання в Україні досвіду ЄС. Запропоновано шляхи трансформації системи надання державної допомоги в Україні та окреслено перспективи її подальшого розвитку.

Ключові слова: державна допомога, суб'єкт господарювання, конкуренція, економічний розвиток.

ANNOTATION

Trehlib A., "State aid, its impact on competition and economic development."

Qualification work for a bachelor's degree in "051 Economics" under the bachelor's program "World Economy and Models of Economic Systems". - Odessa National Economic University. - Odessa, 2021.

The bachelor's thesis consists of three sections. The object of research is the system of economic relations that has developed in relation to state aid to economic entities.

The paper considers the theoretical aspects and the need for state aid. The views of scientists on the theoretical justification of state aid to economic entities, as well as the evolution of the institution of state aid in the EU and Ukraine are analyzed.

According to the results of the study, the main directions and prospects for further development of the state aid system in Ukraine and the possibility of using the EU experience in Ukraine have been identified. The ways of transformation of the state aid system in Ukraine are offered and the prospects of its further development are outlined.

Keywords: state aid, business entity, competition, economic development